

Agnieszka Jaworska

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka
im. prof. Tadeusza Kotarbińskiego w Łodzi
Filia w Pabianicach
e-mail: pabianice@pbw.lodz.pl

Działalność Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Łodzi Filii w Pabianicach w roku szkolnym 2020/2021 w trakcie trwania pandemii COVID-19

DOI: <http://doi.org/10.18778/0860-7435.33.10>

Abstrakt: W niniejszym tekście podjęto próbę przedstawienia wpływu pandemii, a ściślej, wprowadzanych wielokrotnie obostrzeń, na funkcjonowanie pabianickiej filii PBW w Łodzi w minionym roku szkolnym 2020/2021

Słowa kluczowe: Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka Filia w Pabianicach, biblioteki pedagogiczne, pandemia COVID-19

Wstęp

Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi Filia w Pabianicach funkcjonuje w ramach struktury PBW w Łodzi i jest jedną z czterech jej filii. Choć zdania bibliotek pedagogicznych jasno określa Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. (Rozporządzenie...), to jednak charakter tych działań i ich zakres jest bezpośrednio odpowiedzią na potrzeby szkół i placówek oświatowych danego powiatu, a w przypadku omawianej filii – powiatu pabianickiego. Biblioteka pedagogiczna jest „trzecim miejscem” dla edukacji, przestrzenią dla inspiracji, wymiany dobrych praktyk, a także

partnerem w edukacji czytelniczej, medialnej, zdrowotnej czy kulturalnej. Współtworzy lokalną edukacyjną rzeczywistość, a sukces tych działań wyrasta z bezpośredniego kontaktu z odbiorcami. Dlatego COVID-19 i kolejne ograniczenia¹ nie tylko zmieniły organizację pracy biblioteki, ale przede wszystkim odseparowały ją od lokalnej społeczności, w której funkcjonuje. Placówka straciła kontekst podejmowanych działań, a planowanie dalszej pracy, jej charakteru i przebiegu, a także bieżąca ewaluacja tychże działań, wymagały zmiany perspektywy i narzędzi. Należało wypracować nowe drogi dotarcia do odbiorców i zaktywizować społeczność w nowych, nieprzyjaznych dla działalności biblioteki, realiach.

Pierwsze kroki w nowej rzeczywistości

Po traumatycznych przeżyciach lockdownu wprowadzonego wiosną 2020 roku pracownicy biblioteki spodziewali się, że we wrześniu powrót do pracy w warunkach sprzed pandemii będzie niemożliwy, a ustalone odgórnie ograniczenia, utrudniające bezpośredni kontakt z odbiorcami ich działań, nie będą miały charakteru przejściowego. Pracownicy musieli znaleźć sposób na realizowanie zadań biblioteki pedagogicznej w nowych, trudnych warunkach. Dotyczyło to zarówno pracy z czytelnikiem, jak i działalności edukacyjnej. Kolejne pojawiające się obostrzenia (aż po ogłoszenie powiatu pabianickiego „czerwonym”) sprawiły, że bibliotekarze musieli spojrzeć na codzienną pracę z nowej perspektywy.

W tych trudnych warunkach zmieniła się forma komunikacji biblioteki z odbiorcą. Wszechobecny szum informacyjny, który nasilił się w pandemii, sprawił, że aby komunikat był skuteczny, musiał wpisywać się w rzeczywistość ludzi skupionych przede wszystkim na przekazie graficznym, a nie tekstowym. Dlatego bardzo szybko pracownicy opracowali i opublikowali w mediach społecznościowych graficzną instrukcję zachęcającą do wcześniejszego rezerwowania książek i pośredniego kontaktu z bibliotekarzem (Uruchamiamy nową usługę, 2020). Materiały dostępne tylko na miejscu skanowano na życzenie

¹ Ograniczono liczbę czytelników mogących przebywać w tym samym czasie w wypożyczalni do jednej osoby, skrócono czas dostępności biblioteki dla użytkowników, zamknięto czytelnię i ograniczono korzystanie ze zbiorów na miejscu do wykonywania ograniczonej liczby skanów książek czy czasopism. Skrócono również czas pobytu w wypożyczalni i ograniczono wizyty czytelników do odbioru materiałów zamówionych drogą online. Poza tym, oddawane zbiory musiały przejść kilkudniową kwarantannę, co przedłużało znacznie czas oczekiwania na książki. Uniemożliwiono prowadzenie zajęć i spotkań stacjonarnych – zamknięto czytelnię, zaś szkoły i przedszkola nie wpuszczały osób z zewnątrz i nie wychodziły na zajęcia do innych placówek (Biblioteki. Wytyczne..., 2020).

użytkownika i wysyłano drogą mailową. Taka forma pracy z czytelnikiem pokazała pracownikom pabianickiej filii PBW w Łodzi, jak ważną rolę odgrywa rozmowa „twarzą w twarz”. Inna niż dotąd droga komunikacyjna wymusiła zmiany w formułowaniu komunikatów, ponieważ zmienił się kontekst i pozawerbalne środki komunikacji nie mogły już precyzować intencji nadawcy. Dochodziło do nieporozumień, ponieważ czytelnicy drogą pośrednią nie zawsze potrafili sprecyzować, jakich informacji potrzebują, jak szeroki ma być zakres poszukiwań itp. Taka właśnie komunikacja za pośrednictwem e-maili czy rozmów telefonicznych wymagała wypracowania innych (niż dotąd stosowane) metod udzielania instruktażu, diagnozowania potrzeb czytelnika.

Natomiast wyzwaniem o wiele większym (niż praca z czytelnikiem) okazała się działalność edukacyjna. Rok szkolny rządzi się swoimi prawami, rytmem sprawdzianów i dni wolnych od zajęć dydaktycznych. Współpraca ze szkołami i przedszkolami wymaga dostosowania się do tego rytmu. Dlatego pracownicy biblioteki musieli w bardzo szybkim tempie opanować narzędzia wykorzystywane w edukacji zdalnej oraz przygotować sprzęt komputerowy, tak aby już na początku pierwszego semestru roku szkolnego 2020/2021 móc poszerzyć ofertę edukacyjną o zajęcia i spotkania online. Z uwagi na skromny budżet placówki (czyli de facto brak środków na ten cel) i brak samodzielnego stanowiska informatycznego w pabianickiej filii, wiele problemów technicznych pracownicy dydaktyczni musieli rozwiązywać samodzielnie. Kolejną trudnością w działalności edukacyjnej było znalezienie sposobu na zainteresowanie nauczycieli nową ofertą zajęć i szkoleń w trybie online. Szkoły na początku roku borykały się z kłopotami technicznymi i organizacyjnymi. Uczniowie często niechętnie uczestniczyli w tej formie zajęć. Opracowana oferta musiała zatem odpowiadać na potrzeby nauczycieli i jednocześnie być atrakcyjna dla uczniów. Ten kompromis był wyjątkowo trudny do osiągnięcia.

Nowe potrzeby, nowe rozwiązania

Przeniesienie nauczania do przestrzeni wirtualnej pokazało, jak ważna jest edukacja medialna. Internet stał się szkolną codziennością, podobnie jak zagrożenia, które niesie ze sobą cyfrowa rzeczywistość. Dlatego właśnie bezpieczeństwo w Internecie stało się przedmiotem najwyższej troski. Temat był bliski pracownikom pabianickiej filii PBW w Łodzi, ponieważ we wrześniu i październiku realizowano tu projekt Budżetu Obywatelskiego Łódzkie na Plus: *Nie taki Internet straszny...* (Lista zadań..., 2019) W ramach tego projektu nauczyciele-bibliotekarze prowadzili (jeszcze w trybie stacjonarnym) zajęcia związane m.in. z bezpiecznym korzystaniem z mediów cyfrowych. Cieszyły się one dużym zainteresowaniem zarówno ze strony uczniów, jak i nauczycieli.

Z projektu w ciągu niespełna 3 miesięcy skorzystało 540. odbiorców². Doświadczenia wyniesione z realizacji zadania budżetu obywatelskiego pozwoliły stworzyć w II semestrze roku szkolnego 2020/2021 cykl zajęć online, które dotyczyły zagadnień związanych z prawem autorskim, legalnymi źródłami kultury, cyfrowym śladem, który zostawiamy w Sieci oraz cyberzagrożeniami i niszczącym hejtem. Inaugurację tego cyklu rozpoczął Dzień Bezpiecznego Internetu (Bądź bezpieczny w sieci, b.d.). Była to również forma promocji tej nowości w ofercie edukacyjnej PBW w Łodzi Filii w Pabianicach. Poruszane tematy spotkały się z dużym zainteresowaniem, ponieważ były odpowiedzią na problemy nauczycieli i uczniów objętych zdalną edukacją. W drugim semestrze roku szkolnego 2020/2021 z zajęć o tej tematyce skorzystało 546³ nauczycieli i uczniów.

Na popularność wspomnianego wyżej cyklu zajęć, oprócz tematyki, z pewnością wpływ miała również forma. Dynamiczne tempo zajęć i różnorodność środków dydaktycznych udało się uzyskać poprzez odpowiednią organizację stanowiska pracy. I tu z pomocą pracownikom pabianickiej filii przyszyły skierowane do nauczycieli szkolenia Waldemara Grabowskiego na platformie YouTube (Grabowski, 2020). Dzięki zdobytej wiedzy udało się podłączyć drugi monitor do laptopa i stworzyć wirtualną dodatkową przestrzeń podczas zajęć online. Pozwoliło to w wygodny i szybki sposób przełączać się między oknami różnych programów, pokazywać kolejne zakładki przeglądarki, jednocześnie kontrolując aktywność uczestników spotkania. Wpłynęło to pozytywnie na tempo zajęć i skutecznie aktywizowało uczniów. Pracownicy samodzielnie rozwiązywali również problem zapraszania gości spoza organizacji na platformie MS Teams. Udało się to również dzięki instrukcjom zawartym w szkoleniach Waldemara Grabowskiego, nauczyciela informatyki, który wspiera bezpłatnie nauczycieli zmagających się z trudami edukacji zdalnej.

Popularność wspomnianego wyżej cyklu zajęć online pomogła bibliotekarzom promować inne podejmowane w tym samym czasie działania, pozwoliła też dotrzeć do szerszego grona odbiorców.

Wirtualne spotkania

Jednym z zadań bibliotek pedagogicznych, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 28 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych, jest: „organizowanie i prowadzenie wspomaganie szkół i placówek w realizacji zadań

² Dane na podstawie dziennika zajęć dokumentującego pracę dydaktyczną biblioteki.

³ Dane na podstawie dziennika zajęć dokumentującego pracę dydaktyczną biblioteki.

dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych, w tym w wykorzystywaniu technologii informacyjno-komunikacyjnej” (Rozporządzenie...). Po wprowadzeniu edukacji zdalnej w Internecie lawinowo zaczęły pojawiać się propozycje szkoleń, w tym także wielu bezpłatnych.

Pracownicy pabianickiej filii obawiali się, czy zaproponowane przez nich szkolenia online spotkają się z zainteresowaniem na podobnym poziomie, co te prowadzone wcześniej w trybie stacjonarnym. Było to bardzo trudne zadanie. Tym trudniejsze, że na tego typu spotkania w budżecie biblioteki nie są przeznaczane żadne środki finansowe.

Optymizmem napawał fakt, że jeszcze w ramach realizacji Budżetu Obywatelskiego na początku grudnia 2020 r. w pabianickiej filii zorganizowano pierwsze szkolenie online dla wszystkich zainteresowanych nauczycieli (forma stacjonarna była niemożliwa). Na spotkanie *Gry edukacyjne w pracy nauczyciela* (Gry edukacyjne..., 2020) zalogowało się dziewiętnastu uczestników. Czas pokazał, że nauczyciele chętnie uczestniczyli w tej nowej (z punktu widzenia dotychczasowej oferty) formie doskonalenia. To zachęciło pracowników pabianickiej filii do kolejnych propozycji, które cieszyły się stale rosnącym zainteresowaniem. PBW w Łodzi Filia w Pabianicach zorganizowała jeszcze w omawianym roku szkolnym m.in. spotkania: *Jak nie zostać piratem... Legalne źródła w edukacji* (Jak nie zostać..., 2020) (16. uczestników); *Innowacyjne pomoce i narzędzia dydaktyczne dla nauczycieli. Podcast i inne narzędzia edukacji zdalnej* (Innowacyjne pomoce..., 2020) (20. uczestników); *Wpływ stresu na zdolności poznawcze uczniów* (Wpływ stresu..., 2021) (36. uczestników). Jednak liczba uczestników szkolenia zorganizowanego w ramach Ogólnopolskiego Dnia Walki z Depresją przerosła oczekiwania organizatorów. Na spotkanie z psycholog Anną Kawecką-Makowską (*Kiedy dziecko boli duszą... O depresji słów kilka*) (2021) zalogowało się 50. uczestników. Było to wydarzenie, które pabianicka filia PBW w Łodzi zorganizowała we współpracy z Poradnią Psychologiczno-Pedagogiczną w Pabianicach. Ten sukces z pewnością był efektem promocji w mediach społecznościowych, wykorzystania listy mailingowej oraz odpowiedniej oprawy graficznej wydarzenia. Właśnie takiej organizacji własnej działalności nauczył pabianickich bibliotekarzy trudny rok pracy w warunkach pandemii.

Biblioteka pedagogiczna w wirtualnej przestrzeni

Pandemia i związane z nią ograniczenia zwiększyły wagę i rozszerzyły zakres korzystania z potencjału mediów społecznościowych. Do tej pory bibliotekarze z reguły traktowali je jako jeden z wielu kanałów komunikacyjnych. Jednak brak możliwości organizowania stacjonarnych akcji promujących

czytelnictwo dla szerszego grona odbiorców zmienił to podejście. Bibliotekarze zaczęli pracować nad ciągłym poszerzaniem kręgu odbiorców bibliotecznych profili na portalach Facebook i Instagram. Starano się osiągnąć ten cel różnymi sposobami. Między innymi promowano zbiory przy okazji świąt mniej popularnych, takich jak: Dzień Nauki Polskiej, Europejski Dzień Logopedy, Europejski Dzień Mózgu, Światowy Dzień Wody, Międzynarodowy Dzień Kosmosu itp.⁴

Inną formą docierania do nowych odbiorców różnorodnych działań biblioteki były wydarzenia skupione pod wspólnym hasłem. W ten sposób zorganizowano na profilu Facebooka pabianickiej filii *Tydzień Kobiet w Literaturze*. Podczas trwania tego wydarzenia promowano biografie niezwykłych Polek, ciekawe książki historyczne opowiadające o wyjątkowych kobietach oraz inne pozycje o tej tematyce w zbiorach PBW w Łodzi Filii w Pabianicach. Do prezentacji wspomnianych książek wybrano formę grywalizacji i modne obecnie escape roomy. Nauczyciele-bibliotekarze zaproponowali również w ramach tej akcji wyzwanie angażujące społeczność: umieszczanie w komentarzach pod postami cytatów o kobietach. Podobny charakter miała późniejsza akcja online: *Miesiąc Zdrowych Nawyków*. Podczas tego wydarzenia promowano zdrowy styl życia (edukacja zdrowotna), zbiory o tej tematyce, zorganizowano dwa konkursy: poetycki i plastyczny dla uczniów wszystkich etapów edukacyjnych.

Choć media społecznościowe w ostatnim roku szkolnym odegrały w pracy pabianickiej filii biblioteki pedagogicznej wiodącą rolę, nie ograniczono działalności w sferze wirtualnej jedynie do Facebooka czy Instagrama. Starano się również w inny sposób aktywnie zaistnieć w Sieci. Wymagało to oczywiście nabycia nowych kompetencji i szukania twórczych form realizacji cyklicznych imprez czytelniczych, które do tej pory odbywały się stacjonarnie. I tak, w ramach obchodów Narodowego Czytania 2020, bibliotekarze nagrali własną interpretację głosową fragmentów *Balladyny* Juliusza Słowackiego, przygotowali animacje ilustrujące te wybrane sceny i opublikowali całość na bibliotecznym kanale YouTube (Narodowe Czytanie..., 2020a; 2020b; 2020c; 2020d). Natomiast z okazji obchodów Dnia Głośnego Czytania nagrano fragmenty *Pamiętników Adama i Ewy* Marka Twaina i także umieszczono na bibliotecznym kanale YT (Ogólnopolski dzień..., 2020a; 2020b). Zaś w ramach obchodzonej co roku *Jeźycjady* udostępniono poprzez wirtualny Dysk Google scenariusze lekcji, nagrania audio fragmentów powieści *Kwiat kalafiora* Małgorzaty Musierowicz i przygotowano gry online dla uczniów (Jeźycjada, 2021).

⁴ Wszystkie wspomniane wydarzenia dostępne są na profilu PBW w Łodzi Filii w Pabianicach (Pedagogiczna Biblioteka...)

Sytuacja epidemiczna nie pozwoliła także na realizację w trybie stacjonarnym innej cyklicznej imprezy – Europejskiego Tygodnia Kodowania: CodeWeek 2020. Dlatego przeprowadzono zdalną wersję tych zajęć. Nauczyciele-bibliotekarze wykorzystali możliwości serwisu Google Meet, dzięki któremu uczniowie Szkoły Podstawowej nr 46 w Łodzi mogli w czasie rzeczywistym, w swojej szkolnej świetlicy, programować robota znajdującego się w czytelni biblioteki w Pabianicach i obserwować na żywo efekty swojej pracy.

【 „Nieważne, co Ci się przytrafia, ważne, jak to wykorzystasz” – Regina Brutt (2012)

Pandemia wpłynęła na funkcjonowanie pabianickiej filii PBW w Łodzi na wielu płaszczyznach. Zmieniła się organizacja pracy, zmienił się też jej charakter. Bibliotekarze musieli wykazać się wyjątkową elastycznością działania, poszukiwać kreatywnych rozwiązań i bardzo szybko reagować na wciąż zmieniające się warunki pracy. Udało się zrealizować wszystkie zadania i zaplanowane akcje czytelnicze, które do tej pory odbywały się w formie stacjonarnej. Napotykanie co krok trudności bibliotekarze starali się traktować jak nowe wyzwania, możliwości. Przyniosło to pozytywny skutek. Dzięki zwiększonemu zaangażowaniu w prowadzenie profili bibliotecznych w mediach społecznościowych pracownicy pabianickiej filii PBW w Łodzi zainteresowali prowadzonymi działaniami szeroki krąg odbiorców nie tylko z powiatu pabianickiego. Nawiązali współpracę z nowymi placówkami oświatowymi, znaleźli nową przestrzeń do dzielenia się doświadczeniami z innymi bibliotekami z całej Polski.

Rok szkolny 2020/2021 był bardzo trudny, ale i owocny. Pozwolił spojrzeć na pracę biblioteki pedagogicznej z nowej perspektywy, odkrył przed bibliotekarzami nowe formy pracy, z których z pewnością będą korzystać w przyszłości, nawet wówczas, gdy ograniczenia związane z pandemią zostaną całkowicie zniesione.

Bibliografia

- Biblioteki. Wytyczne dla funkcjonowania bibliotek w trakcie epidemii COVID-19 w Polsce (2020). W: Ministerstwo Rozwoju i Technologii [online]. 28.04.2020. Pobrane 6 sierpnia 2020 r., z: <https://www.gov.pl/web/rozwoj-technologie/biblioteki>
- Brutt, Regina (2012). *Bóg nigdy nie mruga. 50 lekcji na trudniejsze chwile w życiu*. Kraków: Insignis Media.
- Grabowski, Waldemar (2020). Nowoczesna Edukacja [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://zdalna-lekcja.pl/>

- Gry edukacyjne w pracy nauczyciela. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi – Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3363301233761647/>
- Innowacyjne pomoce i narzędzia dydaktyczne dla nauczycieli. Podcast i inne narzędzia edukacji zdalnej (2020). Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi – Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3441013402657096/>
- Jak nie zostać piratem... Legalne źródła w edukacji (2020). Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi – Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3402917283133375/>
- Języjada (2021). W: Facebook [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3737609729664127/>
- Kiedy dziecko boli dusza... O depresji słów kilka (2021). Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi – Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3600007330091035/>
- Narodowe Czytanie 2020: odsłona pierwsza (2020a). W: YouTube [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.youtube.com/watch?v=T8NEHMBJ-xY>
- Narodowe Czytanie 2020: odsłona druga (2020b). W: YouTube [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.youtube.com/watch?v=fW0G3kPI8Kc>
- Narodowe Czytanie 2020: odsłona trzecia (2020c). W: YouTube [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.youtube.com/watch?v=J-akBgllkxs>
- Narodowe Czytanie 2020: odsłona czwarta (2020d). W: YouTube [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.youtube.com/watch?v=d3gGYFmKAcw>
- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania. Pamiętniki Adama i Ewy (część 1), (2020a). W: YouTube [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.youtube.com/watch?v=ThLZmIx6WuA>
- Ogólnopolski Dzień Głośnego Czytania. Pamiętniki Adama i Ewy (część 2), (2020b). W: YouTube [online]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.youtube.com/watch?v=n1QoMln7Ess>
- Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi. Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/Pedagogiczna-Biblioteka-Wojew%C3%B3dka-w-%C5%81odzi-Filia-w-Pabianicach-525068524251613>
- Uruchamiamy nową usługę (2020). Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi – Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3386321618126275/>
- Wpływ stresu na zdolności poznawcze uczniów (2021). Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi – Filia w Pabianicach [profil Facebook]. Pobrane 15 października 2021 r., z: <https://www.facebook.com/525068524251613/photos/a.530257387066060/3600007330091035/>

The activities of the Pedagogical Provincial Library in Łódź, Branch in Pabianice in the school year 2020/2021 during the COVID-19 pandemic

ABSTRACT: This text attempts to present the impact of the pandemic, or more precisely, the repeatedly introduced restrictions against the COVID-19 pandemic, on the functioning of the Pedagogical Provincial Library in Łódź, Branch in Pabianice in the past school year 2020/2021

KEYWORDS: Provincial Pedagogical Library, Branch in Pabianice, pedagogical libraries, COVID-19 pandemic